

3. Офіційний веб-сайт Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.me.kmu.gov.ua

4. Савчук В.К. Теорія і практика оцінки ефективності інвестицій в Україні / Савчук В.К. // Економіка України. – 2003. – №12. – С. 19–25.

5. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи: монографія / [С.І. Бандур, Т.А. Заяць, В.І. Куценко та ін.]; за

заг. ред. д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – 2-е вид., допов. і перероб. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 620 с.

6. Шуст О.А. Принципи та методи просторової організації соціальної інфраструктури села в умовах економічних трансформацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних силі регіональна економіка» / О.А. Шуст. – Львів, 2004. – 20 с.

О.В. ТИМОШЕНКО,

к.е.н., доцент, зав. кафедри економіки, Київський національний університет культури і мистецтв

Економічний освітній простір України: сучасні тенденції та перспективи розвитку

У статті проаналізовано історичний аспект розвитку вищої економічної освіти з ХХ ст. до сьогодення. Здійснено аналіз структурних змін, які відбулися в системі вищої освіти країни за період пострадянського простору. У дослідженні узагальнено сутнісну характеристику категорії «вища економічна освіта», а також розкрито теоретичні аспекти розвитку вищої освіти держави в сучасних умовах через розуміння її мети, завдань, змісту і технологій, відповідно до Концепції розвитку економічної освіти. У статті проаналізовано сучасний стан та окреслено перспективи розвитку вищої економічної освіти в Україні. Автором висвітлюється недосконалість сучасного механізму регулювання взаємодії вищої освіти та співвідношення попиту і пропозиції спеціалістів на ринку праці при прагматичному підході. Представлені різні підходи до професійної підготовки економістів і до модернізації вищої економічної освіти України в цілому, обґрунтовується необхідність вивчення європейського досвіду з цього питання.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, вища економічна освіта, зміст економічної освіти, місія економічної освіти, завдання економічної освіти, ринковий принцип працевлаштування, економіст, професійна підготовка.

В статье проанализирован исторический аспект развития высшего экономического образования с XX века до наших дней. Осуществлен анализ структурных изменений, произошедших в системе высшего образования страны за период постсоветского пространства. В исследовании обобщена сущностная характеристика категории «высшее образование», а также раскрыты теоретические аспекты развития высшего образования государства в современных условиях через понимание ее цели, задач, содержания и технологий в соответствии с Концепцией развития экономического образования. В статье проанализировано современное состояние и намечены перспективы развития высшего экономического образования в Украине. Автором освещается нес-

овершенство современного механизма регулирования взаимодействия высшего образования и соотношение спроса и предложения специалистов на рынке труда при прагматическом подходе. Представлены различные подходы к профессиональной подготовке экономистов и к модернизации высшего экономического образования Украины в целом, обосновывается необходимость изучения европейского опыта по этому вопросу.

Ключевые слова: высшее учебное учреждение, высшее экономическое образование, содержание экономического образования, миссия экономического образования, задачи экономического образования, рыночный принцип трудоустройства, экономист, профессиональная подготовка.

The article analyzes the historical aspect of higher economic education of XX century to the present. The analysis of the structural changes that have taken place in higher education in the country in the period of post-Soviet space. The study summarizes the essential characteristics of the category of «higher economic education» and reveals the theoretical aspects of higher education on the current conditions through the understanding of its goals, objectives, content and technology, according to the Concept of Economic Education. The paper analyzes the current situation and outlines the prospects of higher economic education in Ukraine. The author highlights the inadequacy of modern mechanism for cooperation between higher education and supply and demand in the labour market experts at praxeological approach. Presented different approaches to the training of economists and the economic modernization of higher education in Ukraine is justified by the need to study the European experience on the subject.

Keywords: higher education, higher economic education, the content of economic education, economic education mission, the task of economic education, employment market principle, economist, professional training.

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

Постановка проблеми. Економічна освіта на сучасному етапі розвитку України визначається завданнями переходу до демократичної і правової держави, ринкової економіки, необхідності наближення її до світових тенденцій економічного і суспільного розвитку.

Загальноекономічна освіта охоплює комплекс соціально-економічних знань, умінь і навичок для забезпечення розвитку економічної культури і свідомості як особи, так і суспільства загалом. Особливості змісту професійно-економічної освіти обумовлюються вимогами до її кінцевого результату: формування гармонійної, різнобічно розвинутої особистості, для якої професійні знання, уміння, навички та їх постійне оновлення становлять основу самореалізації в економічній сфері суспільства.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Розвиток економічної науки у вищих навчальних закладах як основа забезпечення постійного оновлення змісту, підвищення якості навчання в освітніх установах різних форм власності дозволяє налагодити взаємодію між відповідними державними, громадсько-державними та громадськими органами на основі системи управління моніторингом і контролю якості економічної освіти через налагодження, організацію експериментів і проведення пошукової інноваційної освітньої діяльності у провідних вишах України.

У період трансформації суспільства загальноосвітній фундамент розвитку вищої економічної освіти заклали такі науковці, як: В. Базилевич, Г. Башнянин, О. Ващенко, Г. Войтенко, М. Голубева, О. Куклін, С. Кутейніков, І. Маркіна, М. Потинський, О. Свінцов, А. Сингаївська, Л. Теліс, Т. Туркот та інші.

Проблемам ринкового управління та питанням конкурентоспроможності випускників економічних ВНЗ присвячено праці багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених. Значну увагу приділили О. Амоша, Я. Берсуцький, А. Бронська, С. Дімітрієва, Ф. Зінов'єв, В. Калініченко, М. Кім, Л. Колешні, А. Колот, В. Кремень, І. Лапшина, Е. Лібанова, М. Семикіна, Р. Фатхутдінов.

Дослідженню правових проблем працевлаштування молоді присвячено наукові статті Л. Безчасного, В. Боброва, Д. Богині, В. Геєць, О. Грішної, М. Долішнього, Г. Задорожного, І. Каленюк.

Метою статті є комплексне дослідження сучасних тенденцій та перспектив розвитку економічної освіти України як

складової освітнього простору суспільства, визначення нових принципів і механізмів побудови системи економічної освіти у країні, виявлення новітніх тенденцій світового розвитку освіти та шляхом поєднання зарубіжних технологій із досягненнями національної економічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Кардинальні зміни в політиці, економіці, суспільному житті стали ознакою сьогодення. Надзвичайно динамічний світ навколо нас більш, ніж будь-коли потребує достатнього рівня компетенції економістів, які здатні плідно та зацікавлено працювати в інтересах України з високою професійною майстерністю й новаторськими підходами. Для підготовки спеціалістів такого рівня варто звернутися до витоків започаткування перших вищих навчальних економічних закладів в Україні і, спираючись на їхній позитивний досвід, спрогнозувати перспективи подальшого розвитку вищої економічної освіти. Оскільки, як говорить, народна мудрість: «Без минулого немає майбутнього».

Аналіз історичних джерел дозволив припустити, що на початку ХХ століття спеціальних вищих навчальних економічних закладів в Україні не було. Економічну освіту презентували курси комерційних знань – 20,9%, торговельні класи – 10,0%, торговельні школи – 24,5%, комерційні училища – 44,6%, які підпорядковувались Міністерству торгівлі та промисловості Російської імперії і представляли собою початкову та середню ланку економічної освіти (рис. 1) [13, с. 11].

Крім того, певні економічні знання надавали юридичні факультети у п'яти університетах України: три (Харків, Київ, Одеса) перебували у власності Росії та два (Львів, Чернівці) – у частині, контрольованій Австро-Угорщиною та Румунією. Зазначені університети не могли задовольнити потреби Росії в економістах.

Значна частина багатих підприємців через відсутність вищих навчальних закладах економічного профілю відсилали своїх дітей на навчання за кордон, що позбавляло їх можливості вивчати економічні умови життя на батьківщині. Інша частина заможних людей віддавала своїх дітей на навчання у вітчизняні виші, і тому вони оволодівали іншими професіями і не повертались до комерційних справ своїх батьків.

Першим вищим навчальним закладом в Україні, де проводилося викладання економічної науки, в 1842 році став імператорський університет ім. Св. Володимира.

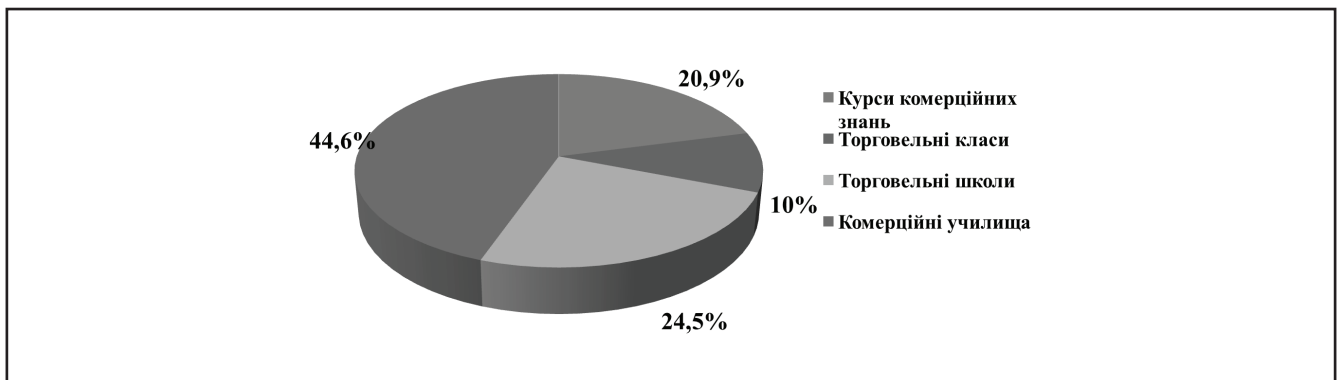

Рисунок 1. Економічна освіта поч. ХХ ст. (підпорядкування Міністерству торгівлі та промисловості Російської імперії)

Період розбудови країни СРСР потребував різнокваліфікованої робочої сили, а також знань економічних явищ і процесів. Масова економічна підготовка в Радянській Україні розпочалася наприкінці 30-х років минулого століття. У Наказі Всесоюзного комітету у справах вищої школи зазначено «дозволити вищу заочну економічну підготовку із таких спеціальностей: економіст-фінансист, економіст-плановик, економіст і товарознавець радянської торгівлі, бухгалтер-економіст, економіст по галузям промисловості, економіст транспорту» [3, с. 382].

У всіх вищих технічних навчальних закладах великої країни Радянського Союзу в 1939 році була впроваджена політика вивчення студентами курсу «Організація виробництва». У 1940–1941 роках зростає значимість економічної освіти, у кожному навчальному закладі відкриваються кабінети «Економіка та організація виробництва». Кваліфікацію інженера не присуджували тим студентам, які при захисті своїх дипломних робіт виявили невідповідність з економічних питань [12, с. 187].

Радянський період розвитку вищої економічної освіти в Україні позначився тим, що освіта стала доступною для кожного громадянина, а економічна освіта набула масового характеру (існувало 26 спеціальностей для вибору абітурієнтам), а основи економічної науки викладались всім студентам усіх ВНЗ незалежно від їх професійної спеціалізації.

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин система вищої економічної освіти в Україні, Європі і практично в усьому світі переживає період модернізації, гармонізації, перегляду низки стереотипів, що сформувалися у вищій школі за останні десятиліття. Потрібна орієнтація на постійне вдосконалення. Це не означає, що система освіти не розвивається, але, по-перше, набутий досвід у сфері освіти не задовольняє зростаючих вимог бізнесу щодо знань випускників навчальних закладів. Рівень знань випускників 2010–2012 років може перевищувати рівень знань випускників 1995 року, але значно меншою мірою відповідати кон'юктурі ринку праці, адже підприємництво розвивається швидше, ніж змінюються навчальні плани, освоюються нові спеціальності, вдосконалюється матеріально-технічна база навчальних закладів [4, с. 45].

Саме тому в 1999 році міністри освіти 29 країн Європи прийняли декларацію «Зона Європейської вищої освіти» або так звану Болонську декларацію. Україна приєдналася до цього процесу в 2005 році.

Концепція розвитку економічної освіти, яка затверджена Міністерством освіти і науки України у 2003 році, є методологічною базою освітянської діяльності в умовах формування соціально-орієнтованої економіки та визначає шляхи розв'язання навчальних проблем у сфері економічної освіти через розуміння її мети, завдань, змісту і технологій.

Місія економічної освіти – це розвиток і використання економічних знань для формування творчої особистості, підвищення якості життя українського народу і прогресивного розвитку суспільства [1].

Метою розвитку системи економічної освіти є інтенсивне накопичення соціально-економічних знань і оптимізація їх використання як головного потенційно необмеженого ресурсу розвитку українського суспільства і його соціально орієнтованої економіки [1].

Ціннісні орієнтири економічної освіти визначають розвиток творчого потенціалу особистості; виховання самостійності наукового економічного мислення, формування економічного світогляду, впевненості у власних силах; розвиток здібностей до самореалізації, самоосвіти, саморозвитку особистості.

Принципи економічної освіти передбачають:

- соціальну справедливість, толерантність, суспільну злагоду і партнерство всіх учасників економічної освітньої діяльності;
- гуманізм, демократичність, відкритість і доступність економічної освіти;
- соціальну обґрунтованість економічного мислення в кожній сфері професійної діяльності;
- поєднання фундаментальності та фаховості різноманітних освітніх програм, заснованих на індивідуалізації підготовки економічних кадрів відповідно до попиту на ринку праці;
- безперервність економічної освіти, її системність та систематичність;
- інноваційність змісту економічної освіти;
- відповідність якості освітніх послуг потребам особи, соціальних і професійних груп країни та іноземних громадян;
- адаптацію світового досвіду та збереження кращих вітчизняних освітянських традицій, розширення міжнародного співробітництва;
- державну підтримку підготовки фахівців;
- інтеграцію економічної освіти і наукових досліджень [1].

Завданнями економічної освіти є:

- створення умов для самореалізації особи як економічно активного члена суспільства, здатного свідомо долучатися до економічного життя країни;
- задоволення потреб суспільства і держави у фахівцях економічного профілю, здатних практично реалізувати стратегію сталого економічного, соціального і духовного розвитку України, для забезпечення високого рівня життя народу;
- забезпечення мобільності студентів та викладачів;
- нарощування потенціалу професорсько-викладацького складу та підвищення його соціального статусу;
- інтеграція вітчизняної вищої професійної економічної освіти в європейський освітній простір;
- упровадження європейської системи заліку знань, розвиток критеріїв і методології оцінки якості викладання;
- забезпечення приєднання до Болонського процесу, у тому числі за рахунок узгодження змісту навчання, розвитку співробітництва навчальних закладів, схем мобільності, інтеграції програм навчання, технологій тренінгу і наукових досліджень;
- розроблення системи зіставлення кваліфікації вітчизняних фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів та кваліфікації фахівців європейських країн;

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

– залучення роботодавців до соціального партнерства в організації професійної економічної освіти для задоволення потреб ринку праці [9, с. 129–130].

Для реалізації зазначених принципів в Україні функціонує широка мережа вищих навчальних закладів і факультетів, в яких сьогодні здійснюється підготовка економістів. Екстенсифікація освіти в цілому та економічного напрямку, зокрема, в Україні виражається у збільшенні кількості навчальних закладів і контингенту студентів в цілому. Загалом така тенденція була характерна для періоду 1996–2007 років, коли кількість студентів зросла з 1,6 до 2,8 млн. осіб. На основі даних, представлених на рис. 2, можна зробити висновки, що в наступні роки, а саме 2008–2012 роки, – засвідчили тенденцію зменшення чисельності студентів в Україні.

За прогнозами ЮНЕСКО, у XXI столітті рівня національного добробуту відповідно до світових стандартів досягнуть ті країни, працездатне населення яких на 40–50% буде складатися з осіб із вищою освітою. На сьогодні Україна досягла половини цього показника. Зокрема, в середньому у світі 60% випускників шкіл вступають у вищі навчальні заклади, у США цей відсоток становить – 84%, в Україні – 76% [11, с. 96].

Певною мірою цей процес можна охарактеризувати як розширення доступу до вищої освіти, але він ще не гарантує її якості: «надмірна кількість – і мала потужність».

Вважаємо, за необхідне навести порівняльну характеристику даних розвитку сфери вищої освіти в різних країнах Європи. Так, у 2012 році в Україні проживало 45 млн. осіб, контингент студентів становив 2 млн. студентів та функціо-

нувало понад 500 вишів; Іспанія відповідно проживало 46 млн. осіб, навчалось 1,5 млн. студентів у 60 університетах; Великобританія – 60 млн. осіб, 3 млн. студентів, 166 університетів; Франція – населення складало 64 млн. осіб, контингент студентів становив 2,3 млн. студентів, кількість вищих навчальних закладів – 100. Отже, при аналогічній кількості осіб із Францією в Україні потрібно скоротити кількість ВНЗ, як мінімум у 5 разів [10, с. 96].

Одним із важливих і нелегких завдань для випускників вишів стала адаптація до ринкового принципу працевлаштування. Співвідношення попиту і пропозиції спеціалістів на ринку праці України за 2007–2011 роки наведено в табл. 1 [7, с. 94].

Отже, пропозиція фахівців, випущених навчальними закладами I та II рівнів акредитації, у середньому майже у 14 разів перевищує реальний попит на них з боку роботодавців, а у порівнянні із закладами III та IV рівнів акредитації істотно вище. Аналіз даних МОН України свідчить про те, що майже 30% випускників працевлаштовуються не за спеціальністю, збільшується кількість безробітних серед молоді, на одне вільне робоче місце претендують майже десять випускників економічних спеціальностей.

Зокрема, можна відзначити, що сьогодні спеціальність «економіст» має досить велику популярність серед абітурієнтів як нашої країни, так і всього світу. Це підтверджують дані, які опубліковані Держкомстатом України і дані рейкрутингових агенцій у табл. 2. Частка фахівців, які отримали вищу економічну освіту, в Україні у 2011 році становила – 17%, у 2012 році майже – 28% (рис. 3).

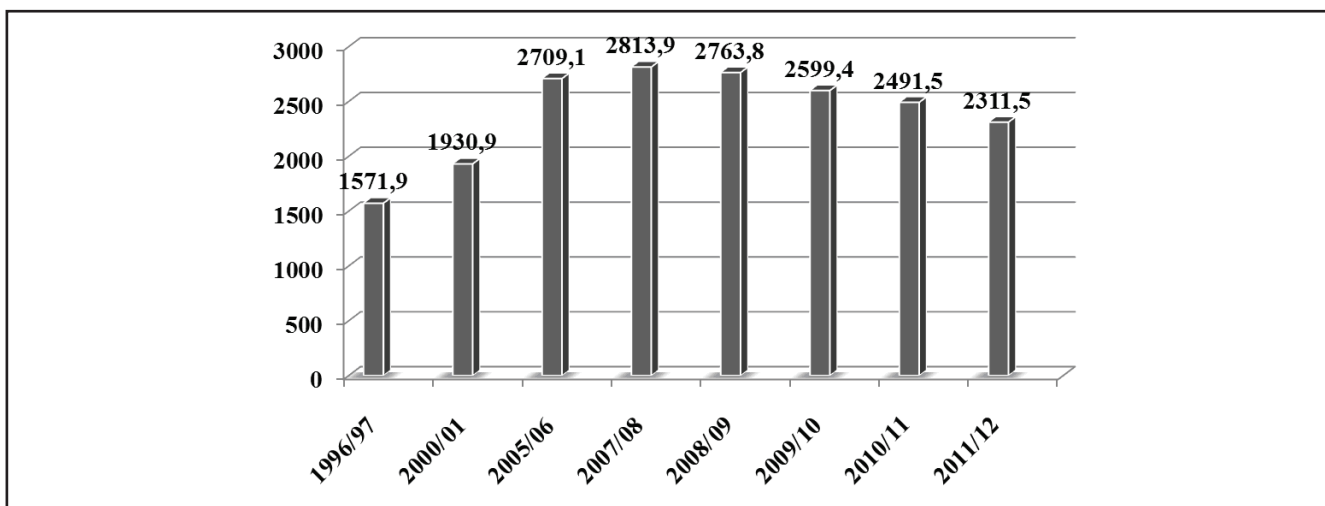

Рисунок 2. Зміна контингенту студентів у ВНЗ

Таблиця 1. Співвідношення попиту та пропозиції спеціалістів на ринку праці України

Рік	Випущено фахівців, тис. осіб		Потреба підприємств у фахівцях, тис. осіб	Кількість фахівців на обліку в ДСЗ, тис. осіб	Навантаження незайнятих на трудовою діяльністю фахівців на вільні робочі місця, осіб
	I–II рівнів акредитації	III–IV рівнів акредитації			
2007	134,3	468,4	15,6	55,3	4
2008	118,1	505,2	12,1	72,0	6
2009	114,8	527,3	9,1	51,7	6
2010	111,0	543,7	7,4	53,0	7
2011	96,7	529,8	7,0	47,4	7

Джерело: складено за офіційними даними Державної служби статистики України www.ukrstat.gov.ua/

Таблиця 2. Чисельність фахівців з економічною освітою, які закінчили ВНЗ України

Освітньо-кваліфікаційні рівні	Завершили навчання, всього осіб		За напрямками підготовки			
			економіка та підприємництво		менеджмент і адміністрування	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Бакалавр	412 936	405 998	12 753	81 431	2 264	25 449
Спеціаліст	277 964	267 989	62 421	57 405	22 445	21 297
Магістр	94 132	95 347	28 221	27 039	8 264	7 947
Всього	784 592	769 334	103 395	165 875	32 973	54 687

Джерело: Башнянин Г.І., Свінцов О.М., Потинський Л.М., Бабійчук Т.П., Дунас О.І. Сучасна вища освіта: тенденції та перспективи розвитку // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.9. – С. 380–383.

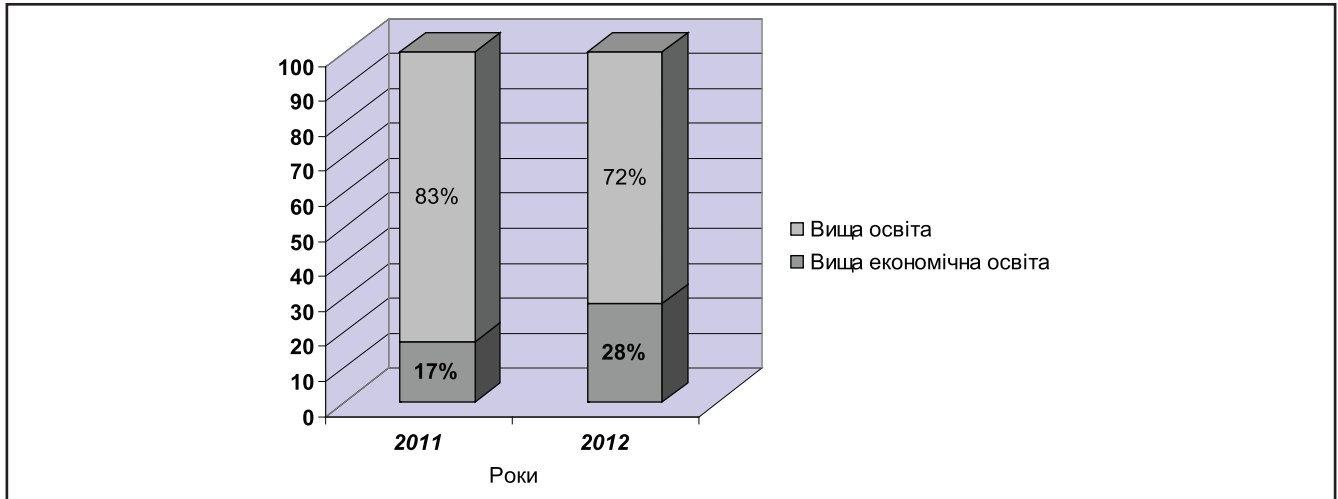

Рисунок 3. Частка фахівців з вищою економічною освітою в Україні

Як видно з даних, частка фахівців, які отримали вищу освіту за напрямом підготовки «Економіка та підприємництво» і «Менеджмент і адміністрування», становить майже третину всіх випускників.

Усе це, з одного боку, призвело до надлишку економістів і складності їх працевлаштування, а з іншого – як результат масового «виробництва» економістів – до дефіциту кваліфікованих кадрів, здатних розв'язувати складні проблеми на високому професійному рівні. Все це вимагає оптимізації мережі ВНЗ усіх форм власності і рівнів акредитації, що ведуть підготовку фахівців з економічних спеціальностей.

Сьогодні вимагає інноваційних підходів до професійної підготовки економістів. Забезпечення якісного освітнього рівня фахівців і відповідності їх підготовки умовам міжнародного

ринку праці посилює актуальність питання формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності.

На підставі теоретичного аналізу проблеми вважаємо, що готовність майбутніх економістів до професійної діяльності включає такі складові: психологічну готовність (мотиваційний компонент, компонент комунікабельності, вольовий компонент); теоретичну готовність (інтелектуальний та інформаційний компонент); практичну готовність (діловий компонент); готовність до подальшого вдосконалення себе як фахівця (креативний та евристичний компоненти), сутність яких деталізовано у табл. 3.

Основними пріоритетами професійної підготовки мають бути: робота за спеціальністю; проблема працевлаштування; переваги вищої освіти; організація процесу професійної

Таблиця 3. Основні складові готовності майбутніх економістів до професійної діяльності

№	Вид готовності	Сутність
1	Психологічна готовність	Передбачає наявність системи спонукань, які зумовлюють активність особистості, стійке прагнення до досягнення успіху та прагнення уникнути невдачі; здатність швидко і легко встановлювати контакт з іншими людьми, уміння співпрацювати і спілкуватися; здатність до об'єктивної самооцінки своїх дій і вчинків
2	Теоретична готовність	Пов'язана з наявністю у майбутніх економістів пізнавальних здібностей, здатністю швидко і легко набувати нові знання і вміння, здатністю майбутніх економістів орієнтуватися в потоці інформації та вибирати серед неї найсуттєвішу
3	Практична готовність	Здатність майбутніх економістів до професійної діяльності, уміння застосовувати знання про способи дій на практиці, сформованість професійних умінь і навичок; здатність до контролю за виконанням поставлених завдань, уміння вести облік, аналіз та готувати звіти; сумлінне ставлення до роботи, якісне виконання доручень або завдань відповідно до поставлених вимог, дисциплінованість, пунктуальність та відповідальність
4	Готовність до подальшого вдосконалення себе як фахівця	Передбачає наявність у майбутніх економістів здібностей до творчості, генерувати нововведення, наявність продуктивного творчого мислення, здатність до пошуку при розв'язанні складних професійних завдань

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

підготовки; ціннісні орієнтації особистісного саморозвитку. Завданням професійної підготовки студентів з економічної освіти має бути формування настанови роботи за фахом.

Висновки

Для інтеграції у світовий освітній простір та приєднання України до Болонського процесу необхідно:

- істотно підвищити ефективність і якість міжнародної діяльності українських ВНЗ;
- створити систему взаємодії національних і міжнародних освітніх асоціацій, організацій із питань впровадження єдиних підходів до змісту, тривалості, структури і критеріїв якості освіти на основі спільних освітніх програм;
- впровадити заходи щодо взаємного визнання і встановлення еквівалентності документів про вищу і післядипломну професійну освіту;
- узгодити методи контролю якості знань, підвищити інтенсивність вивчення окремих дисциплін, концентрованого їх вивчення в обсязі не менш як чотири години на тиждень;
- забезпечити студентам можливість обирати викладача, створити умови для освоєння викладачами і студентами міжнародних джерел інформації, надходження іноземних підручників і журналів до бібліотек.

В цілому необхідно зазначити, що трансформація вищої економічної освіти в Україні повинна бути націлена на її піднесення до рівня вищої освіти в розвинених країнах світу та інтеграція у міжнародне науково-освітнє співтовариство. Не зважаючи на приєднання України до Болонського процесу, вища освіта в Україні досі зберігає радянські традиції та риси.

Викладені у науковій статті особливості економічного освітнього простору в Україні та напрями подальшого розвитку економічної освіти не претендують на вичерпне розв'язання поставленої проблеми, але змушують замислитися над ситуацією, що склалася у системі економічної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції розвитку економічної освіти» від 04.12.2003 №12/7-4.
2. Базилевич В.Д. Розвиток економічної науки та освіти в Україні в контексті інтелектуального спадку М.Х. Бунге / В.Д. Базилевич // Економіка. – 2006. – №84. – С. 7–9.
3. Башнянин Г.І., Свінцов О.М., Потинський Л.М., Бабійчук Т.П., Дунас О.І. Сучасна вища освіта: тенденції та перспективи розвитку / Г.І. Башнянин, О.М. Свінцов, Л.М. Потинський, Т.П. Бабійчук, О.І. Дунас // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.9. – С. 380–385.
4. Бронська А.А. Тенденції працевлаштування випускників вищої школи в кризових умовах розвитку економіки України / А. Бронська // Нова педагогічна думка. – 2010. – №2. – Т. 3. – С. 44–47.
5. Ващенко О.О., Голубева М.О. Сучасна вища економічна освіта в Чехії та Україні: теоретичні засади і практичний досвід / О.О. Ващенко, М.О. Голубева // Наукові записки: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – 2005. – Том 47. – С. 14–17.
6. Войтенко Г.О. Проблеми і шляхи реформування вищої освіти в Україні / Войтенко Г.О., Войтенко В.П., Теліс Л.О. // Нові наукові статті з проблем вищої освіти. – 2011. – Травень. – С. 27–34.
7. Дімітрева С.Д., Зінов'єв Ф.В. Конкурентоспроможність випускників ВНЗ та їх затребуваність на ринку праці / С.Д. Дімітрева, Ф.В. Зінов'єв // Таврійський державний агротехнологічний університет. – 2012. – №9. – С. 91–97.
8. Калініченко В.М. Працевлаштування випускників вищих навчальних закладів в контексті соціального партнерства / В.М. Калініченко // Теорія і методика професійної освіти. – 2012. – Додаток №1. – С. 1–7.
9. Куклін О.В. Становлення системи економічної освіти в Україні у контексті Болонського процесу / О.В. Куклін // Вісник Черкаського університету: науковий журнал. – 2008. – Вип. 120. – С. 127–133.
10. Маркіна І.А. Економічні аспекти розвитку вищої освіти України в сучасних умовах / І.А. Маркіна // Вісник КНУТД. – 2012. – №6. – С. 375–381.
11. Набоба О.Л. Стан та основні напрями розвитку економічної освіти за рубежом / О.Л. Набоба // Вища школа. – 2010. – Вип. 1. – С. 91–100.
12. Сингаївська А.М. Розвиток вищої економічної освіти: тенденція, періодизація, пріоритети / А.М. Сингаївська // Вісник НТУУ «КПІ». – 2010. – №3. – С. 185–190.
13. Туркот Т.І., Кутейніков С.Ю. Зародження та еволюція вищої економічної освіти в Україні / Т.І. Туркот, С.Ю. Кутейніков // Таврійський вісник освіти. – 2011. – №2 (34). – С. 10–15.